

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА»**

ТАБАКОВА ТЕТЯНА ВОЛОДИМИРІВНА

УДК 336.5: 338.242(477)(043.3)

**ВИДАТКИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ
ПРІОРИТЕТНИХ ГАЛУЗЕЙ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ**

Спеціальність 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Київ – 2015

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі фінансів ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» Міністерства освіти і науки України, м. Київ

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор
Циганов Сергій Андрійович,
Інститут міжнародних відносин
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка,
професор кафедри міжнародних фінансів

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Крупка Михайло Іванович,
Львівський національний університет
імені Івана Франка,
завідувач кафедри фінансів, грошового обігу і
кредиту

кандидат економічних наук, старший науковий
співробітник

Вдовиченко Артем Миколайович,
Науково-дослідний інститут фінансового права
Державної фіскальної служби України (м. Ірпінь),
завідувач науково-дослідного відділу економіко-
математичного моделювання, аналізу та прогнозів

Захист відбудеться "15" квітня 2015 року о 14⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.006.04 ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» за адресою: 03680, м. Київ, проспект Перемоги, 54/1, ауд. 203.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» за адресою: 03113, м. Київ, вул. Дегтярівська, 49-г, кім. 601.

Автореферат розіслано "13" березня 2015 року.

***Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
к.е.н., професор***

Поддєрьогін А.М.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Однією з головних проблем національної економіки України є її невисока конкурентоспроможність. Макроекономічна ситуація характеризується падінням ВВП, інфляційними процесами, низьким рівнем освоєних капітальних інвестицій, збільшенням рівня державного боргу. Без державної підтримки затяжний та нереалізований характер може мати процес соціально-економічного розвитку, зміцнення виробничого потенціалу держави та забезпечення добробуту її громадян, що ускладнюється прогресуючою макрофінансовою нестабільністю. В умовах ринкової економіки держава не повинна брати на себе суцільне фінансування модернізації та відновлення національної економіки. Рушійним важелем забезпечення економічного розвитку є раціональне застосування інструментів державного впливу, серед яких важливе місце посідають видатки бюджету. Досягнення поступального розвитку економіки потребує визначення та ефективного фінансування її пріоритетних галузей.

Питання впливу видатків бюджету на економічні процеси в суспільстві досліджено у працях зарубіжних науковців, зокрема А. Сміта, Дж. М. Кейнса, Дж. Мута, Р. Барро, Ш. Бланкарта, Н. Уоллеса, Т. Сарджента, М. Блауга, В. Ойкена, Л. Ерхарда, Ф. Хайєка, А. Ілларіонова, Н. Півоварової та інших, які започаткували підхід до сучасного розуміння значення видатків бюджету в розвитку економіки.

Проблематика використання бюджетних коштів з метою зміцнення та розвитку національної економіки розглядалася в роботах вітчизняних учених та науковців – О. Василика, А. Вдовиченка, К. Владимірова, В. Гейця, А. Даниленка, І. Запатріної, Т. Затонацької, В. Зимовця, М. Крупки, С. Лондаря, І. Луніної, В. Мельника, С. Михайленко, В. Опаріна, К. Павлюк, Л. Сафонової, Р. Тульчинського, В. Федосова, Л. Фещенка, С. Циганова, І. Чугунова та інших учених.

Разом із тим, в сучасних умовах важливим є наукове обґрунтування доцільності та оптимальних обсягів бюджетного фінансування пріоритетних галузей економіки, що обумовлено невисокою ефективністю бюджетної політики у цій сфері та погіршує перспективи економічного розвитку. Малодослідженою та нерозв'язаною залишається проблема вдосконалення підходів до вибору пріоритетних галузей економіки, які потребують бюджетного фінансування, та критеріїв їх відбору.

В умовах макрофінансової нестабільності неоднозначно оцінюються шляхи відновлення конкурентоспроможності національної економіки, забезпечення її інвестиційної привабливості та розвитку в довгостроковій перспективі, що ускладнює вибір інструментів державного впливу на розвиток економіки. Зазначене свідчить про актуальність дисертаційної роботи, обумовлює її мету та завдання, об'єкт і предмет.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація є складовою частиною науково-дослідної роботи кафедри фінансів ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» за темами «Фінансова інфраструктура ринкової економіки» (державний реєстраційний номер 0107U001336) та «Макрофінансові стабілізатори в системі державного регулювання економічного розвитку» (державний реєстраційний номер 0113U004262), у межах

яких розроблено пропозиції щодо вдосконалення бюджетного фінансування пріоритетних галузей економіки України.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є розробка теоретико-методичних засад та обґрунтування практичних рекомендацій щодо бюджетного фінансування пріоритетних галузей економіки для забезпечення сталого розвитку національної економіки.

Для досягнення цієї мети у роботі було поставлено та вирішено такі завдання:

- поглибити існуючі наукові підходи щодо бюджетного фінансування пріоритетних галузей економіки;
- розкрити еволюцію концептуальних поглядів на роль видатків державного бюджету в економічному розвитку країни;
- розвинути теоретико-методичні засади відбору пріоритетних для бюджетного фінансування галузей економіки для забезпечення розвитку країни;
- узагальнити та систематизувати основні макроекономічні індикатори, що характеризують вплив видатків державного бюджету на розвиток пріоритетних галузей економіки;
- визначити стан та особливості бюджетного фінансування розвитку національної економіки;
- виявити та узагальнити ризики планування та прогнозування видатків бюджету та їх вплив на розвиток пріоритетних галузей економіки України;
- оцінити якість застосування програмно-цільового методу фінансування видатків бюджету на пріоритетні галузі національної економіки;
- встановити причини низької ефективності використання бюджетних коштів та розробити основні напрями досягнення економічного розвитку пріоритетних галузей економіки;
- розвинути підходи до фінансування розвитку пріоритетних галузей економіки за рахунок видатків бюджету.

Об'єктом дослідження є видатки бюджету як інструмент розвитку економіки.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні питання бюджетного фінансування пріоритетних галузей економіки з метою забезпечення сталого розвитку економіки країни.

Методи дослідження. Для досягнення мети та вирішення поставлених завдань у роботі застосовано такі методи дослідження: системний аналіз та діалектичний підхід – для теоретичного узагальнення досягнень вчених з питань фінансування економічного розвитку за рахунок видатків бюджету (пп.1.1), для розкриття змісту понятійного апарату бюджетного фінансування пріоритетних галузей економіки України (пп.1.1); історичний метод – для розкриття підходів економістів та науковців до бюджетного фінансування розвитку пріоритетних галузей економіки, його інформаційного та правового забезпечення та їх діалектичного взаємозв'язку з процесом економічного розвитку (пп.1.1, пп.1.2); методи порівняльного аналізу та синтезу – для виявлення загальних і специфічних рис, прийомів і способів бюджетного фінансування економічного розвитку в Україні та в розвинених країнах (пп.1.3.); метод аналогії і порівняння – для дослідження фінансування пріоритетних галузей економіки за рахунок видатків бюджету, аналізу видатків за функціональною, програмною, відомчою та економічною класифікаціями (пп.2.2), у процесі аналізу реалій бюджетного планування та прогнозування видатків на

економічну діяльність (пп.2.3); методи системно-структурного аналізу та економіко-математичного моделювання – для здійснення оцінки альтернативних моделей досягнення економічного розвитку в Україні шляхом забезпечення ефективної структури бюджетних видатків (пп.3.2); метод логічного моделювання і конструювання – для оцінки взаємозалежностей між джерелами фінансування економічного розвитку з метою побудови багатофакторної моделі їх взаємозв'язку (пп.3.2).

Статистичною та інформаційною базою дослідження є вітчизняна і зарубіжна монографічна література, періодичні публікації, пов'язані з темою дослідження, законодавчі й нормативні акти, матеріали наукових та науково-практичних конференцій і семінарів, присвячених проблемам бюджетного фінансування пріоритетних галузей економіки, дані Міністерства фінансів України, Державної казначейської служби України, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Державної служби статистики України, Національного банку України, Рахункової палати України, науково-дослідних центрів та установ, Міжнародного валютного фонду та Європейської комісії за 2004 – 2013 рр.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у поглибленні теоретико-методичних засад та обґрунтуванні практичних рекомендацій щодо бюджетного фінансування пріоритетних галузей економіки для забезпечення сталого розвитку національної економіки. Найсуттєвіші результати дослідження, які містять наукову новизну, полягають у такому :

вперше:

– обґрунтовано підхід до бюджетного фінансування пріоритетних галузей економіки, який полягає у структуруванні видатків державного бюджету на економічну діяльність за трьома групами: інвестиційно привабливі галузі, стратегічні напрями, пріоритетні для бюджетного фінансування галузі, що сприятиме розвитку національної економіки, забезпечить можливість застосування комбінованого багатоджерельного фінансування видатків розвитку із урахуванням їх інвестиційної привабливості, інноваційної складової та національних інтересів;

удосконалено:

– методичні підходи до застосування програмно-цільового методу фінансування видатків бюджету на пріоритетні галузі економіки, зокрема в частині оцінки показників результативності та ефективності бюджетних програм. Запропоновано здійснювати оцінку бюджетних програм у пріоритетних галузях економіки за трьома критеріями: сектор їх реалізації, бюджетний ефект програми, ефективність та дієвість результатів її виконання, на основі яких приймати рішення про доцільність фінансування програм, що дозволить визначити пріоритети їх реалізації, забезпечити результативність фінансування бюджетних програм, підвищить ефективність середньострокового бюджетного планування, узгодженість бюджетних видатків із загальнодержавними пріоритетами соціально-економічного розвитку;

– засади бюджетного фінансування економічного розвитку національної економіки шляхом групування видатків державного бюджету на поточний бюджет та бюджет розвитку, що забезпечує виокремлення капітальних видатків бюджету у складі бюджету розвитку, повноту та цільовий характер фінансування пріоритетних галузей та секторів економіки (у тому числі агропромислового комплексу та

інноваційного спрямування), дозволяє поєднувати фінансово-кредитний інструментарій їх фінансування;

набули подальшого розвитку:

– положення щодо сутності видатків бюджету як інструменту реалізації бюджетної політики держави шляхом розподілу централізованої вартості створеного продукту країни на законодавчо визначені суспільні потреби, основоположним принципом спрямування яких, на відміну від інших трактувань, має бути досягнення сталого економічного розвитку;

– трактування дефініції «макрофінансова стабільність» як стану, який забезпечує стійкі темпи економічного зростання країни, шляхом ефективного розподілу суспільного продукту, протидії ризикам та дозволяє створити умови для розвитку пріоритетних галузей економіки, які стануть інструментом досягнення прискорених темпів відновлення конкурентоспроможності національної економіки;

– методичні засади визначення пріоритетних для бюджетного фінансування галузей економіки, у тому числі оцінка існуючих критеріїв відбору пріоритетних галузей економіки та доведено доцільність їх деталізації відповідно до таких напрямів: виробничі, трудові, ресурсо-сировинні, інноваційні, що сприятиме удосконаленню механізму бюджетного фінансування розвитку національної економіки.

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробленні рекомендацій щодо вдосконалення бюджетного процесу та підвищення результативності видатків бюджету, що сприятиме економічному розвитку країни. Пропозиції щодо активізації ролі бюджетних видатків у реалізації політики економічного розвитку, оптимізації структури видатків бюджету, шляхом збільшення частки капітальних видатків у ВВП країни через скорочення видатків, які не сприяють соціально-економічному розвитку держави, використовувалися Міністерством фінансів України у процесі планування видаткової частини бюджету (довідка № 31-05000-08/324-17.1035 від 30.04.2014).

Запропоновані у роботі рекомендації щодо активізації розвитку агропромислового комплексу України, як однієї з найбільш пріоритетних для бюджетного фінансування галузі національної економіки, шляхом збільшення частки видатків на цю галузь за оптимістичного сценарію до 32,4% сукупних видатків на економічну діяльність були враховані у процесі розробки пропозицій до проекту основних напрямів бюджетної політики на 2015 р. Міністерством аграрної політики та продовольства України (довідка № 37-21-1-15/4413 від 07.04.2014).

Науково-теоретичні та методологічні положення, використано в навчальному процесі ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» при викладанні дисциплін «Фінанси», «Бюджетна система» (довідка від 20.05.2013).

Особистий внесок здобувача полягає у розкритті теоретико-методичних засад використання видатків бюджету як інструменту розвитку пріоритетних галузей економіки, обґрунтуванні пропозицій щодо вдосконалення бюджетного процесу. Наукові результати та висновки, які виносяться на захист, одержані автором самостійно та викладені в опублікованих працях.

Апробація результатів дисертації. Результати дисертаційного дослідження пройшли апробацію на наукових конференціях, зокрема на VI Міжнародній

науково-практичній конференції «Економічні підсумки 2011 р.: досягнення та перспективи» (Львівська економічна фундація, м. Львів, 2011р.), Всеукраїнській науково-практичній конференції для студентів, аспірантів та молодих вчених «Формування економічного портрета національної інфраструктури України: аналітичний та теоретико-методологічний аспекти» (Київський економічний науковий центр, м. Київ, 2012 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Перспективні напрямки економічної науки» (Наукова організація «Перспектива», м. Дніпропетровськ, 2013 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Розвиток економік Єврорегіонів: макро- та макрорівні» (Київський економічний науковий центр, м. Київ, 2013 р.), Всеукраїнській інтернет-конференції «Стан і розвиток фінансової та банківської системи України в умовах високої волатильності ринків» (Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ, 2013 р.), I Всеукраїнській науково-практичній конференції «Потенціал стійкого розвитку та фінансова безпека соціально-економічних систем» (Національна академія природоохоронного та курортного будівництва, м. Сімферополь – смт. Гурзуф, 2013р.), Всеукраїнській науково-практичній конференції «Фінансова інфраструктура України: проблеми та напрямки розвитку» (ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені В. Гетьмана», м. Київ, 2013 р.).

Публікації. Основні положення дисертації опубліковано у 17 наукових працях загальним обсягом 5,0 друк. арк., з них: 1 – колективна монографія; 6 статей – у наукових фахових виданнях; 2 статті – у зарубіжних виданнях; 1 стаття – у науковому фаховому виданні України, яке зареєстроване у міжнародних наукометричних базах; 7 – матеріали і тези конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Основний обсяг дисертації складає 205 сторінок друкованого тексту. Робота містить 35 рисунків на 12 сторінках, 17 таблиць на 7 сторінках, 24 додатки на 39 сторінках. Список використаних джерел налічує 233 найменування.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** розкрито актуальність теми дисертації, сформульовано мету і визначено завдання дослідження, його об'єкт і предмет, наукову новизну, практичне значення одержаних результатів.

У **розділі 1 «Теоретичні основи дослідження видатків бюджету як інструменту забезпечення розвитку економіки країни»** розкрито суть та особливості бюджетного фінансування національної економіки, досліджено еволюцію концептуальних поглядів на роль видатків державного бюджету в економічному розвитку, обґрунтовано теоретичні підходи до відбору пріоритетних для бюджетного фінансування галузей економіки для забезпечення розвитку країни.

У сучасній економічній літературі недостатньо обґрунтовано розмежування і взаємозв'язок понять «економічний розвиток» та «економічне зростання». Більшість учених, досліджуючи економіку, вважають економічне зростання головним джерелом процвітання держави та підвищення рівня життя її громадян, а отже, ототожнюють дефініції «економічне зростання» і «економічний розвиток», оскільки їх основною метою є добробут широких верств населення. У ході дослідження встановлено, що основна відмінність між цими поняттями полягає в тому, що економічне зростання переважно має кількісні параметри визначення і

короткостроковий ефект, а економічний розвиток – якісні та забезпечує довгострокову позитивну динаміку всіх макроекономічних показників. Економічний розвиток ґрунтується на використанні інформаційно-інноваційних розробок та забезпечує досягнення макрофінансової стабільності в країні.

Дослідження ролі та значення видатків бюджету у фінансуванні національної економіки України дало підстави дисертанту дійти висновку щодо доцільності їх використання як ефективного інструменту державного впливу, на стимулювання найбільш важливих на певному етапі розвитку галузей, адже від напрямів використання бюджетних коштів залежить ступінь розвитку не лише пріоритетних галузей національної економіки, а й держави в цілому. Авторське розуміння сутності поняття «видатки бюджету» полягає у тому, що вони є інструментом реалізації бюджетної політики держави шляхом розподілу централізованої вартості створеного продукту країни на законодавчо визначені суспільні потреби, основоположним принципом спрямування яких, на відміну від інших трактувань, має бути досягнення сталого економічного розвитку. Держава має й інші інструменти, завдяки яким вона регулює економічну ситуацію в країні (рис.1), проте в сучасних умовах розвиток пріоритетних галузей без видатків бюджету є дуже складним і зтяжним процесом, від досягнення якого залежить добробут України в цілому.

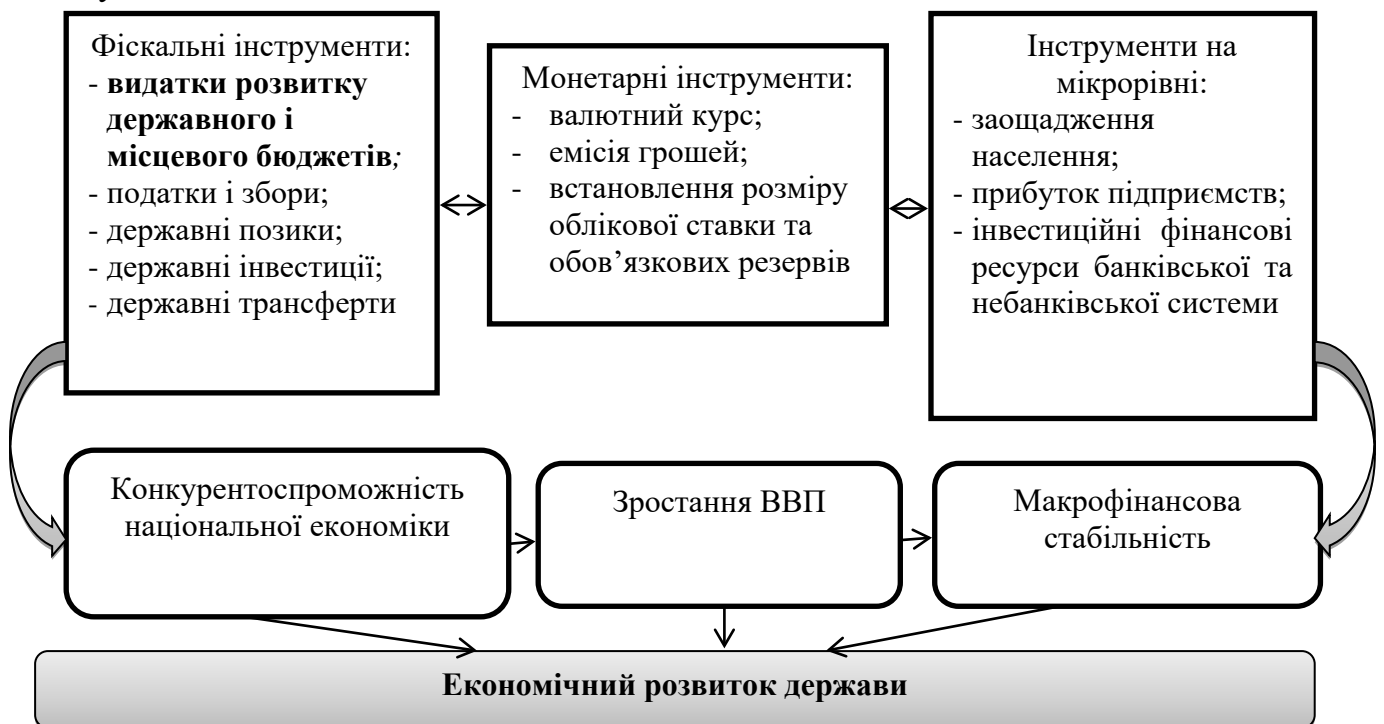


Рис. 1 Складові забезпечення економічного розвитку держави*

Джерело: *розроблено автором

Дослідження еволюції концептуальних підходів щодо ролі бюджету у розвитку економіки є свідченням того, що за складних економічних умов уряд країн втручався в господарські процеси, а в період економічного зростання знижувалась роль видатків бюджету. Всі країни залежно від рівня свого розвитку за складних економічних умов використовували різноманітні інструменти бюджетної політики, серед яких вагоме місце займали видатки на економічну сферу.

Дисертантом наголошено, що досягнення економічного розвитку в Україні потребує активізації бюджетної підтримки пріоритетних галузей, відновлення яких спроможне забезпечити поступальний розвиток економіки та дати конкурентні переваги державі. У контексті авторського підходу запорукою макрофінансової стабільності національної економіки є забезпечення стійких темпів економічного зростання країни шляхом ефективного розподілу суспільного продукту, протидії ризикам та створення умов для розвитку пріоритетних галузей економіки, які стануть інструментом досягнення прискорених темпів відновлення конкурентоспроможності національної економіки.

У розділі 2 «Бюджетне фінансування розвитку економіки в Україні за пріоритетними галузями» досліджено сучасний стан та основні проблеми функціонування пріоритетних галузей економіки, визначено реалії їх бюджетного фінансування, а також проаналізовано ризики планування та прогнозування видатків бюджету на економічну діяльність.

Дисертантом визначено, що сучасний стан пріоритетних галузей економіки України характеризується невисоким рівнем розвитку внаслідок: а) відставання України від розвинених країн за рівнем науково-технічного прогресу, передових технологій та обладнань; б) нестачі інвестицій для впровадження інновацій у виробництво; в) розриву сталих економічних і технологічних зв'язків між різними галузями; г) зниження купівельної спроможності населення.

У ході дослідження встановлено, що для зменшення вказаних негативних явищ та досягнення економічного розвитку фундаментальне значення має деталізація критеріїв відбору пріоритетних для бюджетного фінансування галузей національної економіки. Напрями бюджетної підтримки можуть змінюватись під впливом циклічних коливань, а тому підхід до критеріїв їх вибору має бути виваженим та актуальним. Запропоновано деталізувати критерії відбору відповідно до таких напрямів: виробничі, трудові, ресурсо-сировинні, інноваційні, що дало змогу оцінити поточний стан національної економіки, виявити пріоритетні галузі для бюджетного фінансування (агропромисловий комплекс та галузі інноваційного спрямування – дослідження і науково-технічні розробки) та визначити основні загрози, що перешкоджають їх розвитку.

Головними, в контексті авторського підходу, критеріями пріоритетності для бюджетної підтримки галузі мають бути виробничі та інноваційні показники. Адже інвестиційно привабливі, економічно ефективні, прибуткові галузі доцільніше розвивати за рахунок приватних інвестицій (транспорт, промисловість і будівництво). З точки зору пріоритетів бюджетного фінансування, на нашу думку, доцільніше зосередитись на агропромисловому комплексі та галузях інноваційного спрямування – дослідженнях і науково-технічних розробках, оскільки Україна має для цього всі необхідні умови (забезпеченість запасами основних видів природних ресурсів, наявність кваліфікованої робочої сили та центрів освітньої підготовки). Крім того, розвиток цих галузей стане основою для відновлення всієї економіки, забезпечить приріст валового внутрішнього продукту та розширить фінансові можливості бюджету в майбутньому для стимулювання розвитку у суміжних галузях економіки.

Низький рівень фінансування наукових розробок та досліджень, необхідність відновлення конкурентоспроможності пріоритетних галузей економіки, одночасно зі

щорічною зміною напрямів державної підтримки надає підстави зробити висновки про неефективність сучасної системи бюджетного фінансування пріоритетних галузей економіки та свідчить про потребу її оптимізації.

Дисертантом обґрунтовано авторський підхід до бюджетного фінансування пріоритетних галузей економіки, який полягає у структуруванні видатків державного бюджету на економічну діяльність за трьома групами: 1) інвестиційно привабливі галузі – транспорт, промисловість та будівництво; 2) стратегічні напрями – паливно-енергетичний комплекс, енергетика та енергоефективність; 3) пріоритетні для бюджетного фінансування галузі – агропромисловий комплекс та галузі інноваційного спрямування – фундаментальні та прикладні дослідження і розробки, що сприятиме розвитку національної економіки, забезпечить можливість застосування комбінованого, багатоджерельного фінансування видатків розвитку із урахуванням їх інвестиційної привабливості, інноваційної складової та національних інтересів.

Дисертантом встановлено, що за 2004 – 2014 рр. роль видатків бюджету у підтримці розвитку національної економіки мала тенденцію до зменшення (частка капітальних видатків державного бюджету скоротилась до 1,2% ВВП у 2013 році, хоча у докризовий період вони становили в середньому 3,3% ВВП).

Частка видатків державного бюджету на економічну діяльність відносно ВВП в Україні порівняно з зарубіжними країнами є незначною і суттєво скорочуються починаючи з 2008 року (рис 2).

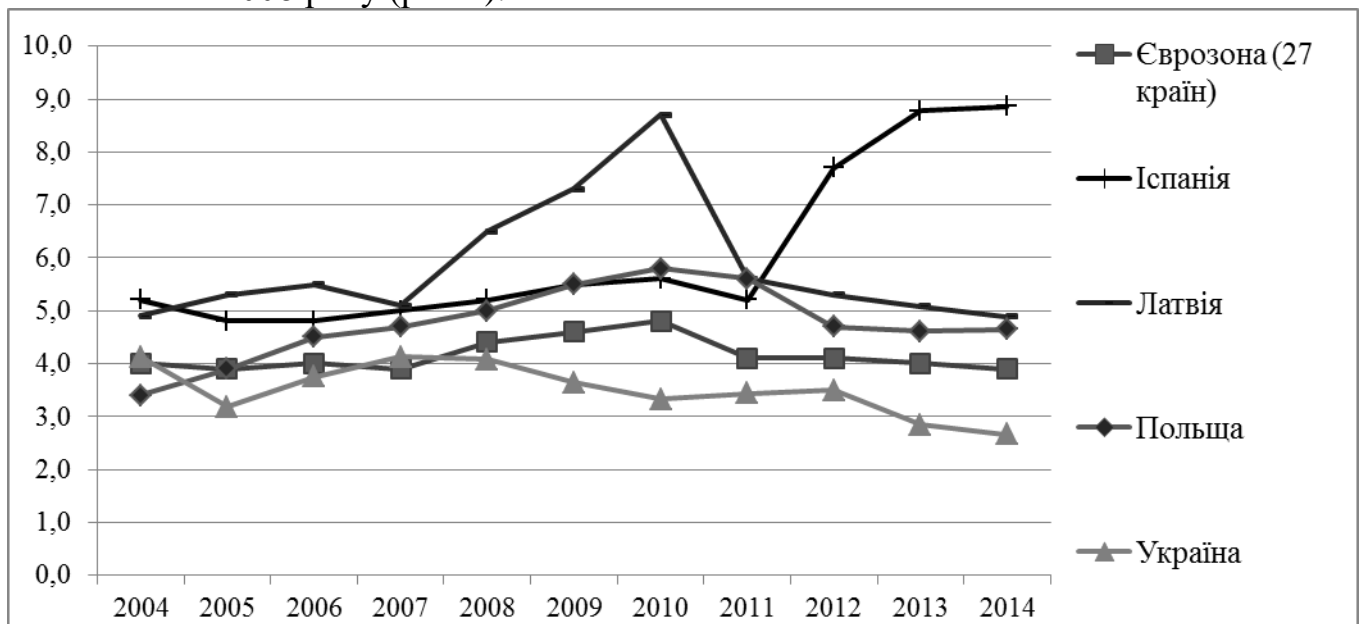


Рис.2 Частка видатків бюджету на економічну діяльність у ВВП України та зарубіжних країн за 2004 – 2014 рр.,%

Джерело: *розраховано на основі звітних даних Європейської комісії.

**за 2014 рік наведені розрахункові дані

У контексті оцінки структурної складової видатків на економічну діяльність визначено, що найбільшу частку займають видатки на транспорт (32,3% у середньому за 2004 – 2013рр.), водночас видатки на паливно-енергетичний комплекс (24,7% в середньому за 2004 – 2013рр.) та сільське господарство, лісове господарство та мисливство, рибне господарство (17,8% в середньому за 2004 – 2013рр.) відступають на другорядний план (рис.3).

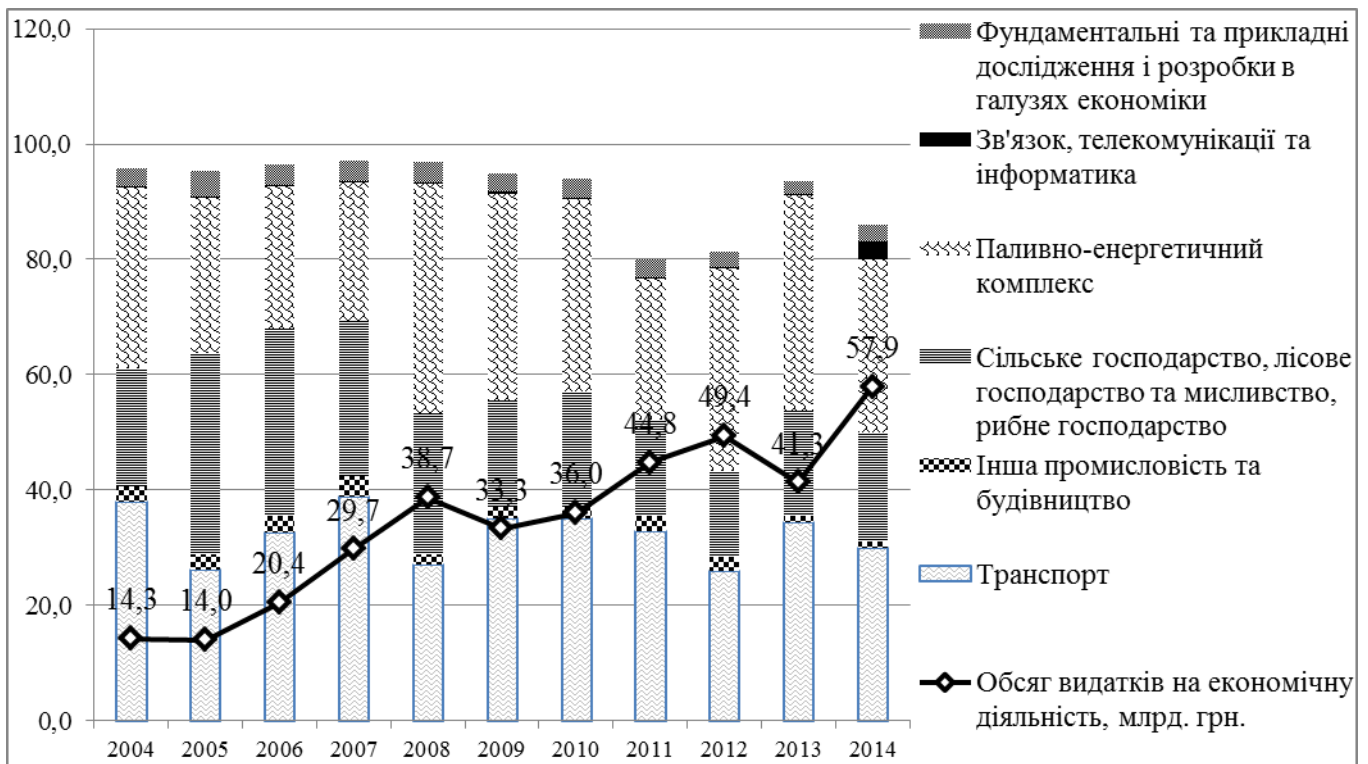


Рис.3 Динаміка обсягу та структури видатків державного бюджету на економічну діяльність України за 2004-2014 роки, %*

Джерело: *розраховано на основі звітних даних Міністерства фінансів України.
**за 2014 р. наведено прогнозовані дані.

Дисертантом встановлено, що обсяг видатків на економічну діяльність має тенденцію до зростання, однак це не забезпечує необхідні темпи зростання національної економіки. Що свідчить про необхідність ефективнішого розподілу бюджетних видатків на економічну діяльність. Частка бюджетного фінансування фундаментальних та прикладних досліджень і розробок в галузях економіки є найменшою в структурі видатків на економічну діяльність, хоча їх значення є вирішальним у процесі побудови конкурентоспроможної економіки нового зразка. У ході дисертаційної роботи зазначено, що економічний розвиток будь-якої країни є неможливим без проведення наукових досліджень та розробок, водночас визначено, що в Україні видатки на фундаментальні дослідження і розробки становили в середньому 2,1% усіх видатків на економічну діяльність за 2004 – 2013рр. (у Франції в середньому 14,2% видатків на економічну діяльність присвячено дослідженням та розробкам у галузях економіки за 2004 – 2013рр., Італії – 7,2%, Австрії – 8,6%, Великобританії – 8,2%).

Дисертантом встановлено, що структура видатків бюджету на транспорт є нераціональною, оскільки частка, спрямована на дорожнє господарство переважає 85 %, в той час як видатки на автомобільний, водний, залізничний, повітряний транспорт є незначними. Крім того частка кредитів на підтримку дорожнього господарства становить в середньому 70% всіх позичок з державного бюджету, що є свідченням низької ефективності бюджетного фінансування даної галузі, та потреби його оптимізації. Фінансування агропромислового комплексу займає лише 22,7 % видатків на економічну діяльність у середньому за аналізований період. У той же час, зростання у цій галузі має значний вплив на збільшення обсягу валової доданої вартості країни (коефіцієнт еластичності становить 0,36 п.п.)

Ефективність бюджетного фінансування економічного розвитку залежить від стану планування та прогнозування видатків бюджету. Зокрема, встановлено, що фактичні показники виконання видатків бюджету на економічну діяльність за останні десять років значно відрізняються від запланованого рівня, що є свідченням потреби вдосконалення методики їх прогнозування в частині врахування сукупного впливу макроекономічних передумов функціонування галузей економіки (пріоритети фіскальної та монетарної політики, особливості функціонування міжнародного економічного простору, макроекономічний стан) та ефективності прогнозів попередніх періодів (реалістичність прогнозування видатків, досягнення цілей та моніторинг існуючих бюджетних програм, оцінка макроекономічного ефекту від вкладання бюджетних видатків). Основними напрямками оптимізації бюджетного планування видатків на пріоритетні галузі економіки є: а) закріплення на законодавчому рівні недоторканності та неперервності фінансування економічно значущих ефективних бюджетних програм у пріоритетних галузях економіки; б) удосконалення програмно – цільового методу фінансування видатків на пріоритетні галузі економіки в частині організації цього процесу відповідно до визначених світовою практикою принципів, підвищення дієвості контролю за цільовим використанням бюджетних коштів у пріоритетних галузях економіки та оцінки ефективності від їх витрачання.

У розділі 3 «Розбудова ефективної системи бюджетного фінансування пріоритетних галузей національної економіки» оцінено якість програмно-цільового методу фінансування видатків бюджету на пріоритетні галузі економіки, встановлено причини низької ефективності використання бюджетних коштів, розроблено основні напрями вдосконалення бюджетного фінансування пріоритетних галузей економіки з метою досягнення розвитку національної економіки.

Виявлено, що основними причинами низької результативності та невиконання бюджетних програм є неналежне реагування розпорядників коштів на виявлені факти порушень за наслідками контрольно-аналітичних заходів, невисокий рівень відповідальності та компетентності посадовців при прийнятті управлінських рішень у бюджетній сфері та велика кількість результативних показників, які фактично не виконуються. З метою збільшення ефективності витрачання бюджетних коштів на розвиток пріоритетних галузей економіки дисертантом запропоновано здійснювати оцінку бюджетних програм у за трьома критеріями: сектор їх реалізації (ступінь пріоритетності для розвитку економіки), бюджетний ефект програми (вплив програми на розвиток економіки), ефективність та дієвість результатів її виконання (моніторинг та оцінка результативності програми та визначення доцільності вкладення в неї бюджетних коштів), на основі яких приймати рішення про доцільність фінансування програм, що дозволить визначити пріоритети їх реалізації, забезпечити результативність фінансування бюджетних програм, підвищить ефективність середньострокового бюджетного планування, узгодженість бюджетних видатків із загальнодержавними пріоритетами соціально-економічного розвитку.

Дисертантом встановлені причини низької ефективності регулюючого потенціалу використання видаткової частини бюджету через існування таких вад як: а) занепад пріоритетних галузей економіки країни; б) використання бюджетних

запозичень на фінансування здебільшого поточних потреб; в) відсутність бюджету розвитку на загальнодержавному рівні. З метою зменшення вказаних негативних явищ та розробки основних напрямків досягнення економічного розвитку пріоритетних галузей економіки пропонується: 1) побудувати ефективний механізм бюджетного фінансування економічного розвитку національної економіки шляхом групування видатків державного бюджету на поточний бюджет та бюджет розвитку; 2) оптимізувати структуру видатків бюджету з метою скорочення частки видатків, які не сприяють соціально-економічному розвитку держави; 3) вдосконалити програмно-цільове бюджетування з підвищенням ролі та значення середньострокового бюджетного планування.

Дисертантом обґрунтовано необхідність вдосконалення фінансування пріоритетних галузей економіки через створення бюджету розвитку у складі державного бюджету. Запропонований поділ державного бюджету на поточний бюджет та бюджет розвитку державного бюджету забезпечує виокремлення капітальних видатків бюджету у складі бюджету розвитку, повноту та цільовий характер фінансування пріоритетних галузей економіки (у тому числі агропромислового комплексу та інноваційного спрямування), дозволяє поєднувати фінансово-кредитний інструментарій їх фінансування. Водночас в інвестиційно привабливих галузях доцільнішим є використання державно-приватного партнерства, яке дозволить залучити фінансові ресурси приватного сектора до виконання суспільно значущих завдань економічного розвитку, допоможе вирішити сучасні проблеми та дасть поштовх до зростання інвестиційно-інноваційної складової економіки.

Макрофінансова нестабільність, дефіцит інвестиційних ресурсів спричиняють необхідність відбору пріоритетних для бюджетної підтримки галузей, розвиток яких стане рушійною силою досягнення стабільності всієї економіки. Запровадження бюджету розвитку державного бюджету дозволить стабілізувати макроекономічну ситуацію та дасть поштовх до розвитку та відновлення національної економіки. Основною проблемою за роки незалежності України було те, що на практиці реальні джерела коштів, які спрямовувались на інвестиційні цілі були надзвичайно малими (в середньому капітальні вкладення становили за останні десять років лише 2,4% ВВП), а ті інвестиційні проекти, які все таки запроваджувалися фінансувалися дуже нерівномірно. Саме тому основоположним чинником формування бюджету розвитку державного бюджету в контексті авторського підходу має бути забезпечення безперервності видатків на пріоритетні галузі економіки, що може бути реалізовано лише шляхом закріпленням за ним власних джерел надходжень.

Для оцінки взаємозалежностей між джерелами фінансування економічного розвитку та збільшенням ВВП в роботі побудовано кореляційно-регресійну модель цих взаємозв'язків, яка має такий вигляд: $Y=16,71g+3,51s+1,26i$, де Y – обсяг ВВП, i – капітальні інвестиції, s – заощадження населення, g – видатки зведеного бюджету на економічний розвиток (сума видатків на пріоритетні галузі економіки). Аналіз результатів, отриманих на підставі моделі, свідчить, що між видатками на економічний розвиток і зростанням ВВП існує взаємозв'язок і при зростанні видатків на економічний розвиток на 1 %, ВВП країни збільшиться на 0,6%.

Дисертантом встановлено, що у контексті досягнення економічного розвитку

визначення оптимальної структури видатків бюджету має стратегічно важливе значення (табл.1). У результаті застосування інструментарію економіко-математичного моделювання запропоновано альтернативну структуру видатків бюджету на економічну діяльність за трьома можливими сценаріями (оптимістичний, песимістичний та задовільний).

Таблиця 1

**Альтернативна структура видатків державного бюджету
на економічну діяльність, %**

Видатки державного бюджету на:	Структура видатків в Україні в середньому за 2004-2013 рр.%	Варіанти альтернативної структури видатків бюджету		
		Оптимістичний сценарій	Песимістичний сценарій	Задовільний сценарій
Інвестиційно привабливі галузі :				
- Транспорт	32,6	17,8	33,3	25,9
- Інша промисловість та будівництво	2,6	8,7	2,1	7,4
- Інші	7,2	4,7	13,9	4,8
Стратегічні напрями:				
- Паливно-енергетичний комплекс	31,5	25,5	33,1	28,5
Пріоритетні для бюджетного фінансування галузі:				
- Сільське господарство, лісове господарство та мисливство, рибне господарство	22,9	32,4	15,1	25,6
- Фундаментальні та прикладні дослідження і розробки в галузях економіки	3,2	10,9	2,5	7,8
Разом	100,0	100,0	100,0	100,0

Джерело: розраховано та побудовано автором на основі звітних даних Міністерства фінансів України, шляхом використання програмного забезпечення MS Excel

В умовах макрофінансової нестабільності та диспропорцій фінансової системи, враховуючи сучасну загрозу економічній безпеці країни автором запропоновано фінансування за песимістичним сценарієм, за якого питома вага видатків на підтримку паливно-енергетичного комплексу та транспорту буде на високому рівні (більше 33 %). Разом з тим запропоновано структуру видатків на економічну діяльність за задовільним сценарієм, за якого відновлення конкурентоспроможності країни буде відбуватися поступово, шляхом збільшення частки видатків на пріоритетні для бюджетного фінансування галузі. Бюджетне фінансування за оптимістичним сценарієм дозволить відновити національну економіку та сприятиме розвитку саме пріоритетних галузей економіки України (видатки на сільське господарство, лісове господарство та мисливство, рибне господарство – 32,4 % сукупних видатків на економічну діяльність, на фундаментальні та прикладні дослідження і розробки в галузях економіки – 10,9 %).

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення і нове вирішення наукового завдання, що полягає у розробці практичних рекомендацій щодо удосконалення

бюджетного фінансування пріоритетних галузей економіки для забезпечення їх розвитку. У результаті проведеного дослідження сформульовано такі висновки і пропозиції:

1. Відмінність між поняттями «економічний розвиток» та «економічне зростання» полягає у впровадженні інновацій у виробництво та використанні інноваційно-інформаційних розробок. Основною передумовою досягнення економічного розвитку є макрофінансова стабільність національної економіки, яка, у контексті авторського підходу, передбачає забезпечення стійких темпів економічного зростання країни, шляхом ефективного розподілу суспільного продукту, протидії ризикам та створення умов для розвитку пріоритетних галузей економіки, які стануть інструментом досягнення прискорених темпів відновлення конкурентоспроможності національної економіки. Забезпечення розвитку пріоритетних галузей їх бюджетне фінансування доцільно здійснювати залежно від потреби фінансового втручання держави та ступеня віддачі вкладених коштів. У дисертації сформульовано власний підхід до визначення поняття «видатки бюджету» як інструменту реалізації бюджетної політики держави шляхом розподілу централізованої вартості створеного продукту країни на законодавчо визначені суспільні потреби, основоположним принципом спрямування яких, на відміну від інших трактувань, має бути досягнення сталого економічного розвитку.

2. Комплексне вивчення еволюції концептуальних поглядів вітчизняних і зарубіжних науковців, особливостей розвитку підходів щодо використання бюджетних видатків з метою розвитку економіки у різні періоди дало змогу здобувачеві встановити, що за складних економічних умов використання видатків бюджету є ефективним інструментом впливу на економічні процеси. У свою чергу активне бюджетне фінансування модернізації та інновації у ключових галузях національної економіки сприяє забезпеченню прискорених темпів економічного розвитку.

3. Системний і комплексний підхід у дослідженні дав можливість автору розробити та обґрунтувати ключові напрями підвищення ефективності відбору пріоритетних галузей економіки. Вихідна позиція дисертанта: критерії, за якими напрям набуває першочергового значення, мають бути деталізовані, адже можливості бюджетної підтримки обмежені, а сучасний стан національної економіки свідчить про потребу в оперативному втручанні та відновленні конкурентоспроможності вітчизняних підприємств.

4. Вирішуючи проблему обмежених фінансових можливостей бюджетного фінансування пріоритетних галузей економіки, обґрунтовано основні макроекономічні індикатори, що характеризують вплив видатків державного бюджету на розвиток пріоритетних галузей економіки, та запропоновано деталізувати критерії відповідно до таких напрямів: виробничі, трудові, ресурсо-сировинні, інноваційні, що сприятиме удосконаленню механізму бюджетного фінансування розвитку національної економіки. На підставі проведеного аналізу поточного стану національної економіки виокремлено на основі запропонованих критеріїв пріоритетні для бюджетного фінансування галузі економіки (агропромисловий комплекс та галузі інноваційного спрямування – фундаментальні та прикладні дослідження і розробки), бюджетна підтримка яких стане підґрунтям

макрофінансової стабільності в Україні та забезпечить досягнення економічного розвитку в довгостроковій перспективі.

5. За результатами аналізу сучасної макроекономічної ситуації виявлено основні проблеми національної економіки України, які перешкоджають її розвитку, серед них: відставання України від розвинених країн за рівнем науково-технічного прогресу, передових технологій, потреба в інвестиціях для впровадження інновацій у виробництво, низький рівень забезпечення сучасними технологіями та обладнанням стратегічних галузей економіки, розрив сталих економічних і технологічних зв'язків між різними галузями, зниження купівельної спроможності населення. Здійснена оцінка реалій бюджетного фінансування транспорту, промисловості та будівництва, паливно-енергетичного та агропромислового комплексу, фундаментальних та прикладних досліджень і розробок у галузях економіки дозволила обґрунтувати авторський підхід до бюджетного фінансування пріоритетних галузей економіки, який полягає у структуруванні видатків державного бюджету на економічну діяльність за трьома групами: інвестиційно привабливі галузі, стратегічні напрями, пріоритетні для бюджетного фінансування галузі, що сприятиме розвитку національної економіки, забезпечить можливість застосування комбінованого, багатоджерельного фінансування видатків розвитку із урахуванням їх інвестиційної привабливості, інноваційної складової та національних інтересів.

6. Виявлено ризики планування і прогнозування видатків бюджету та обґрунтовано необхідність вдосконалення методики прогнозування видатків бюджету на пріоритетні галузі економіки в частині врахування сукупного впливу макроекономічних передумов функціонування галузей економіки та ефективності прогнозів попередніх періодів. Обґрунтовано напрями оптимізації бюджетного планування видатків на пріоритетні галузі економіки, шляхом: а) закріплення на законодавчому рівні недоторканності та неперервності фінансування економічно значущих ефективних бюджетних програм у пріоритетних галузях економіки; б) удосконалення програмно-цільового бюджетування видатків на пріоритетні галузі економіки в частині організації цього процесу відповідно до визначених світовою практикою принципів, підвищення дієвості контролю за цільовим використанням бюджетних коштів у пріоритетних галузях економіки та оцінки ефективності від їх витрачання.

7. Визначено, що основними причинами низької якості застосування програмно-цільового методу фінансування видатків на пріоритетні галузі економіки є невиконання бюджетних програм, велика кількість результативних показників, які фактично не виконуються та неналежне реагування розпорядників коштів на виявлені факти порушень за наслідками контрольно-аналітичних заходів. З метою збільшення ефективності витрачання бюджетних коштів на розвиток пріоритетних галузей економіки, дисертантом запропоновано здійснювати оцінку бюджетних програм у пріоритетних галузях економіки за трьома основними критеріями: сектор їх реалізації, бюджетний ефект програми, ефективність та дієвість результатів її виконання, на основі яких приймати рішення про доцільність фінансування програм.

8. Розв'язання проблеми пошуку джерел фінансування державних інвестицій в економіку, збільшення їхніх обсягів, підвищення ефективності використання державних інвестиційних ресурсів потребує посилення впливу бюджету на

інвестиційний процес та інноваційний розвиток держави. Дисертантом аргументовано доцільність створення бюджету розвитку у складі державного бюджету, який стане основною ланкою інвестиційно-інноваційно орієнтованого сценарію довгострокового розвитку української економіки. В ході дослідження встановлено, що державне управління економікою може бути ефективним та дієвим лише через прийняття системних рішень на загальнодержавному рівні, що дозволить досягти бажаних довгострокових орієнтирів економічної стратегії. При аналізі сучасних проблем в Україні, встановлено, що досягнення макрофінансової стабільності національної економіки можливе шляхом збільшення питомої ваги видатків спрямованих на розвиток та модернізацію економіки, зведення до мінімуму витрачання боргових коштів з метою усунення поточних потреб бюджету.

9. Дисертантом обґрунтована необхідність оптимізації структури видатків бюджету, шляхом збільшення частки видатків на сільське господарство, мисливство, лісове господарство та рибальство (за оптимістичного сценарію до 32,4 % сукупних видатків на економічну діяльність) шляхом скорочення видатків на інвестиційно привабливі для приватного сектору галузі економіки (видатків на транспорт до 17,8 %) з метою збільшення ефективності фінансування розвитку пріоритетних галузей економіки за рахунок бюджетних коштів. Разом з тим дисертантом визначено, що за песимістичного сценарію (за якого видаткам на агропромисловий комплекс та інноваційне спрямування буде відведена другорядна роль) та задовільного сценарію досягнення сталого розвитку економіки матиме зatoryжний характер.

ПЕРЕЛІК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографія:

1. Табакова Т.В. Програмно-цільове бюджетування на макрорівні / Є.О. Малік, Т.В. Табакова // Інновації у фінансовій сфері: монографія [В.М.Опарін, Т.В. Паєнтко, В.М. Федосов та ін.]. – К. : КНЕУ, 2013. – 444с. – С.81– 96. – (1 д.а., особисто автору – 0,5д.а., досліджено напрями оптимізації застосування програмно-цільового бюджетування в Україні)

У наукових фахових виданнях:

2. Табакова Т.В. Планування бюджетних видатків в Україні: теоретичний та практичний аспект / Т.В. Табакова // Схід : аналітично-інформаційний журнал . – 2012. – №5(119). – С.61– 65. (0,5 д.а.)

3. Табакова Т.В. Шляхи оптимізації процесу планування видатків бюджету на економічну діяльність в сучасних умовах / Т.В. Табакова // Інвестиції: практика та досвід. – 2012. – № 18. – С. 43– 46. (0,5 д.а.)

4. Табакова Т.В. Макрофінансові стабілізатори в системі регулювання економічного циклу / Є.О. Малік, Т.В. Табакова // Ринок цінних паперів України. – 2013. – № 3–4. – С. 9– 14. (0,4 д.а., особисто автору – 0,2 д.а., систематизовано підходи до трактування поняття «фінансова стабільність» та досліджено її сучасні індикатори в Україні)

5. Табакова Т.В. Еволюція концептуальних підходів щодо ролі видатків бюджету в розвитку економіки/ С.А. Циганов, Т.В. Табакова // Фінанси України. – 2013. – № 12. – С. 89– 99. (0,6д.а., особисто автору – 0,3 д.а., проведено аналіз еволюції поглядів стосовно ролі видатків бюджету в економічному розвитку)

6. Табакова Т.В. Фіскальна і монетарна політика – складові забезпечення макрофінансової стабільності національної економіки / С.А. Циганов, Т.В. Табакова // Вісник Національного банку України. – 2014. – № 5. – С. 34–39. (0,6 д.а., особисто автору – 0,3 д.а., проаналізовано вплив фіскальної політики на забезпечення макрофінансової стабільності економіки)

7. Табакова Т.В. Фінансова інфраструктура: формування, розвиток та трансформація в умовах глобалізаційних процесів / Т.В. Табакова, Н.І. Алексєєва // Ринок цінних паперів України. – 2014. – №3–4. – С.73–78. (0,5 д.а., особисто автору – 0,3 д.а., систематизовано підходи до трактування поняття «фінансова інфраструктура» та її складових)

У зарубіжних виданнях та у науковому фаховому виданні України, яке зареєстроване в міжнародних наукометричних базах:

8. Табакова Т.В. Состояние и перспективы развития приоритетных сфер национальной экономики Украины / Т.В. Табакова // Проблемы современной экономики : Евразийский международный научно-аналитический журнал . – 2014. – № 2 (50). – С. 318–322. (0,5 д.а.)

9. Табакова Т.В. Расходы бюджета и экономическое развитие Украины: диалектика взаимосвязи / С.А. Цыганов, Т.В. Табакова // Прогресс: международный научный журнал. – 2014. – № 5–6. – С.59–64. (0,5 д.а., особисто автору – 0,3 д.а., проаналізовано та математично доведено існування взаємозв'язку між економічним розвитком та видатками бюджету)

10. Табакова Т.В. Макрофінансове забезпечення розвитку економіки: пріоритети, стратегія та ризики / Г.М. Котіна, М.М. Степура, Т.В. Табакова // Проблеми економіки (Index Copernicus, Research Bible, J-Gate, SUNCAT Union Catalogue, WorldCat, OpenAIRE, BASE, GetInfo, Open Academic Journals Index, Advanced Science Index, Scientific Indexing Services, Academic Journals Database, CiteFactor, EBSCOhost, Directory of Open Access Journals, PИЦ, Research Papers in Economics, Ulrichsweb Global Serials Directory). – 2014. – № 3. – С.115–123. – (0,8 д.а., особисто автору – 0,3 д.а., розроблено критерії відбору пріоритетних галузей економіки)

В інших виданнях:

11. Табакова Т.В. Роль видатків бюджету у розвитку економіки України / Т.В. Табакова // Економічні підсумки 2011 р.: досягнення та перспективи: матеріали міжнар.наук.-практ. конф., частина 1 (Львів, 23–24 грудня 2011р.) / Львівська економічна фундація. – Львів. : 2011. – С. 58–59. (0,2 д.а.)

12. Табакова Т.В. Роль та значення середньострокового бюджетного планування у бюджетуванні / Т.В. Табакова // Формування економічного портрета національної інфраструктури України: аналітичний та теоретико-методологічний аспекти: зб. тез та текстів виступів на всеукраїнській науково-практичній конференції, частина 1 (Київ, 20–21 січня 2012 р.) / Київський економічний науковий центр. – Київ, 2012. – С.43–45. (0,2 д.а.)

13. Табакова Т.В. Програмно-цільове фінансування та його роль у розвитку економіки України / Т.В. Табакова // Перспективні напрямки економічної науки: матеріали міжнар.наук.-практ. конф. (Дніпропетровськ, 1–2 лютого 2013 р.) / НО «Перспектива». - Дніпропетровськ.: 2013. – С.32–35. (0,2 д.а.)

14. Табакова Т.В. Видатки бюджету в економічній системі держави: розвиток наукових підходів/ Т.В. Табакова // Розвиток економік Євро регіонів: макро- та макрорівні: матеріали міжнар.наук.-практ. конф., частина 1 (Київ, 29– 30 березня 2013 р.)/ Київський економічний науковий центр. – Київ, 2013. – С.20–23. (0,2 д.а.)

15. Табакова Т.В. Взаємодія фіскальної і монетарної політики як дієвий інструмент стабілізації економіки/ Т.В. Табакова // Стан і розвиток фінансової та банківської системи України в умовах високої волатильності ринків: матеріали всеукр. інтернет-конф. (Київ, 26 квітня 2013 р.).– Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2013. – С.69– 71. (0,2 д.а.)

16. Табакова Т.В. Ефективний розподіл видатків бюджету на шляху забезпечення макрофінансової стабільності / Т.В. Табакова // Потенціал стійкого розвитку та фінансова безпека соціально-економічних систем: матеріали І всеукраїнської наук.-практ. конф. (м. Сімферополь – смт. Гурзуф, 17– 18 жовтня 2013 р.) / ВД «АРИАЛ». – Сімферополь: 2013.– С.190– 193. (0,2 д.а.)

17. Табакова Т.В. Фінансова інфраструктура України: розвиток та трансформація в умовах глобалізаційних процесів / Є.О Малік, Т.В. Табакова // Фінансова інфраструктура: проблеми та напрямки розвитку: зб.тез всеукр.наук.-практ. конф. – К. : Криниця, 2013. – С.225– 227. (0,14 д.а., особисто автору – 0,1 д.а., досліджено основні сегменти фінансової інфраструктури)

АНОТАЦІЯ

Табакова Т.В. Видатки державного бюджету як інструмент розвитку пріоритетних галузей економіки України . – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси та кредит, ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», Київ, 2015.

У дисертаційній роботі розкрито теоретичні підходи до тлумачення понять «економічний розвиток», «економічне зростання», сформульовано авторське розуміння дефініцій «видатки бюджету», «макрофінансова стабільність». Розроблені власні критерії, відповідно до яких галузь можна вважати пріоритетною для бюджетного фінансування. Визначено роль та значення видатків бюджету в державному регулюванні економіки на різних історичних етапах та доведено, на основі інструментарію економіко-математичного моделювання, існування зв'язку між зростанням бюджетних видатків та досягненням економічного розвитку. Здійснено оцінку сучасного стану бюджетного фінансування пріоритетних галузей економіки України та запропоновано альтернативну структуру видатків, для забезпечення розвитку пріоритетних галузей економіки. Дисертантом аргументовано доцільність створення бюджету розвитку у складі державного бюджету, задля зміни пріоритетів бюджетної політики з фінансування поточних потреб до інвестування бюджетних коштів у розвиток агропромислового комплексу та галузей інноваційного спрямування. Оцінено якість застосування програмно-цільового методу фінансування видатків бюджету на пріоритетні галузі економіки та запропоновано проводити оцінку відповідності кожної бюджетної програми за трьома основними критеріями: сектор реалізації програми (ступінь пріоритетності для розвитку економіки), бюджетний ефект програми (вплив програми на розвиток економіки), ефективність та дієвість результатів реалізації програми (моніторинг та

оцінка результативності програми та визначення доцільності вкладення в неї бюджетних коштів), на основі яких приймати рішення про доцільність здійснення фінансування програми. Запропоновано оптимізувати структуру видатків на економічну діяльність для досягнення розвитку пріоритетних галузей економіки за трьома альтернативними сценаріями: оптимістичний, песимістичний та задовільний.

Ключові слова: видатки бюджету, економічний розвиток та зростання, макрофінансова стабільність, національна економіка, пріоритетні галузі економіки.

АННОТАЦІЯ

Табаківа Т.В. Расходы государственного бюджета как инструмент развития приоритетных отраслей экономики Украины. – Рукопись .

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.08 – деньги, финансы и кредит. – ГВУЗ «Киевский национальный экономический университет имени Вадима Гетьмана», Киев, 2015.

В работе раскрыты теоретические подходы к толкованию понятий «экономическое развитие», «экономический рост», в результате чего установлено, что основное различие между ними заключается в том, что экономический рост в основном имеет количественные параметры определения и краткосрочный эффект, а экономическое развитие – качественные и обеспечивает долгосрочную положительную динамику всех макроэкономических показателей.

В диссертации сформулирован авторский подход к толкованию категорий «расходы бюджета» и «макрофинансовая стабильность». Осуществлена оценка существующих критериев отбора приоритетных отраслей экономики и доказана целесообразность их детализации по таким направлениям: производственные, трудовые, ресурсо-сырьевые и инновационные критерии. Это позволило оценить текущее состояние национальной экономики, выявить приоритетные отрасли для бюджетного финансирования (агропромышленный комплекс и отрасли инновационного направления – исследования и научно-технические разработки) и определить основные угрозы, которые мешают их развитию.

Установлена роль и значение расходов бюджета в государственном регулировании экономики на разных исторических этапах и доказано, что все страны в зависимости от уровня своего развития в сложных экономических условиях использовали различные инструменты бюджетной политики, среди которых важное место занимало бюджетное финансирование экономического развития.

Диссертантом осуществлена оценка современного состояния бюджетного финансирования приоритетных отраслей экономики Украины, на основе которой обоснован подход к бюджетному финансированию приоритетных отраслей экономики, который заключается в структурировании расходов государственного бюджета на экономическую деятельность по трем группам: инвестиционно привлекательные отрасли (транспорт, промышленность и строительство), стратегические направления (топливно-энергетический комплекс, энергетика и энергоэффективность), приоритетные для бюджетного финансирования отрасли – агропромышленный комплекс и области инновационного направления – фундаментальные и прикладные исследования и разработки), что будет способствовать развитию национальной экономики, обеспечит возможность применения комбинированного финансирования расходов развития с учетом их

инвестиционной привлекательности, инновационной составляющей и национальных интересов.

Диссертантом обоснована необходимость совершенствования бюджетного финансирования приоритетных отраслей экономики путем создания бюджета развития в составе государственного бюджета, для изменения приоритетов бюджетной политики с финансирования текущих потребностей к инвестированию бюджетных средств в развитие агропромышленного комплекса и отраслей инновационной направленности.

В ходе проведенного исследования проведена оценка качества использования программно-целевого метода финансирования расходов на приоритетные отрасли экономики. В результате чего диссертантом предложено проводить оценку соответствия каждой бюджетной программы таким критериям: 1) сектор реализации, 2) бюджетный эффект программы, 3) эффективность и действенность результатов реализации программы на основе которых целесообразно принимать решения о финансировании программы.

Диссертантом предложено оптимизировать структуру расходов на экономическую деятельность для достижения развития приоритетных отраслей экономики по трем альтернативным сценариям: оптимистический, пессимистический и удовлетворительный. Пессимистический сценарий учитывает современные условия макрофинансовой нестабильности, диспропорции финансовой системы и угрозу экономической безопасности страны. В связи с этим, доля расходов на поддержку топливно-энергетического комплекса и транспорта закладывается на высоком уровне (более 33 %). Вместе с тем, соответственно с удовлетворительным сценарием восстановление конкурентоспособности страны будет происходить постепенно, путем увеличения доли расходов на приоритетные для бюджетного финансирования отрасли. Оптимистический сценарий, предложенный в работе, позволит восстановить национальную экономику и будет способствовать развитию именно приоритетных отраслей экономики Украины (расходы на агропромышленный комплекс составят 32,4 % совокупных расходов на экономическую деятельность, на фундаментальные и прикладные исследования и разработки в отраслях экономики – 10,9 %).

Ключевые слова: расходы бюджета, экономическое развитие и рост, макрофинансовая стабильность, национальная экономика, приоритетные отрасли экономики.

ABSTRACT

Tabakova T. State budget expenditures as a tool for development of priority sectors of economy of Ukraine. - Manuscript.

The dissertation for obtaining of scientific degree of a candidate of economics in specialty 08.00.08 – money, finance and credit. – SHEE «Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman», Kyiv, 2015.

The paper describes theoretical approaches to the interpretation of the concepts of "economic development", "economic growth", formulated in the dissertation author's understanding of the categories of "budget expenditures", "macro-financial stability", "priority sectors of economy". Author developed their own criteria according to which the industry can be considered as a priority for public funding. The role and importance of budget expenditures in state regulation of the economy has been investigated on different

stages of historical development. The author has shown a relationship between the increase of public spending and the achievement of economic development. The author reviewed the current state budget financing of priority economic sectors of Ukraine and proposed an alternative structure of expenditures to ensure the development of priority economic sectors. The mechanism for forecasting expenditures on the development of priority sectors was improved. The author offered an introduction of the development budget at the national level for the changing priorities of fiscal policy from current needs to investments on agriculture and innovative direction industries. Reviewed quality of use of program financing method of the priority sectors and proposed to assess compliance of each budget program on three main criteria: the sector of the program (the degree of priority for economic development) program budget effect (the impact of the program on the economy development), the efficiency and fairness of the results of implementation of the program (monitoring and evaluation of programs and determining the appropriateness of investing in its budget) on which to make decisions about the feasibility of financing. Proposed to optimize the structure of expenditures for economic activity to achieve the development of priority sectors of the economy in three possible scenarios: optimistic, pessimistic and an acceptable scenario.

Key words: budget expenditures, economic development and growth, macro-financial stability, national economy, priority sectors.